

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Lettland 2015–2016

I. SAMMANFATTNING

Respekten för de mänskliga rättigheterna i Lettland är överlag god och det sker en kontinuerlig förbättring. Landet är en väl fungerande demokrati med fria val och ett pluralistiskt partisystem.

Det politiska systemet har sedan självständigheten 1991 präglats av förändring och partierna är i huvudsak uppdelade längs en etnisk och språklig skiljelinje. Ekonomiska egenintressen spelar alltjämt en viktig roll i politiken. Det finns nära band mellan politiker och näringsliv som ibland påverkar politiska beslut om resursfördelning, upphandlingar och utformning av lagar. En fortsatt utmaning är det låga förtroendet bland den lettiska befolkningen för sina politiska institutioner. Staten har vidtagit åtgärder för att öka den nationella säkerheten som svar på hot från Ryssland samt upplevda risker kopplade till flyktinginvandringen. Under 2016 stängdes tillgången till vissa ryska tv-kanaler efter att de befanns ha spridit lögn och propaganda, en ändring i kriminallagen infördes som gör det olagligt att införskaffa information som kan skada Lettland, vilket kritiserats av journalister för att försvåra deras arbete och under hösten 2016 presenterade regeringen ett förslag om slöjförbud.

Lettland har en förhållandevis god jämställdhet i fråga om kvinnors sysselsättning. Socialt präglas samhället dock fortfarande av en könsstereotyp kvinnosyn. Våld i hemmet är ett problem, liksom trafficking och prostitution.

Ungefär 37 procent av befolkningen i Lettland tillhör den ryskspråkiga minoriteten. Denna grupp deltar i samhällslivet på samma villkor som lettiskspråkiga, med vissa undantag. Den lettiska språklagen är strikt och stipulerar att lettiska måste användas i all offentlig verksamhet och information. Personer som inte talar tillräckligt god lettiska riskerar att förlora sina jobb och i de offentliga skolorna tillåts maximalt 40 procent av undervisningen ske på ett minoritetsspråk.

Under de senaste åren har staten vidtagit åtgärder som främjat moralkonservativa värderingar. Som exempel kan nämnas ett tillägg i skollagen om moral i undervisningen, som har fått kritik för att riskera att begränsa lärares möjligheter att undervisa om HBTQ-frågor, samt en lag som gör det möjligt att avskeda lärare som uppträtt ”illojalt” mot staten och konstitutionen.

Ungefär 247 000 personer, motsvarande cirka 12,5 procent av befolkningen, är fortfarande så kallade icke-medborgare sedan upplösningen av Sovjetunionen och saknar därmed vissa politiska rättigheter, så som rösträtt.

II. RÄTTSSTATENS PRINCIPER

En princip för god samhällsstyrning

Rättsväsendet är enligt författningen självständigt och fungerar förhållandevis väl. De huvudsakliga problemen rör långa handläggningstider och utdragna rättsprocesser. Det har även förekommit uppgifter, bland annat i media, om att rättegångar ibland påverkas av politiska och affärsmässiga hänsyn. Ett exempel är den utdragna rättsprocessen mot borgmästaren i Ventspils, som har pågått sedan 2005 och som vittnar om att det finns brister i ansvarsutkrävandet vid korruption.

Domare utnämns av justitieministeriet efter rekommendation från domarkollegiet. Domare i högsta domstolen utnämns efter rekommendation från högsta domstolens president. Det finns en ombudsman som har till uppdrag att övervaka statens efterlevnad av mänskliga rättigheter inom alla områden. Den lettiska ombudsmannen är synlig och förefaller verka effektivt i förhållande till regering och andra myndigheter. I sin rapport från 2015 konstaterar ombudsmannen att den genomsnittliga handläggningstiden i domstolarna minskar, men att den i enstaka fall kan pågå i mer än två år.

Korruption är särskilt utbrett inom bygg- och transportsektorerna, där det förekommer bl.a. att tillståndsmyndigheter tar emot mutor. I vården förekommer att patienter ger ytterligare betalning i ett kuvert till läkaren. Den allmänna bilden bland civilsamhälle och forskare är dock att korruptionen, särskilt den småskaliga, har minskat under senare år. Statens Antikorruptionsbyrå (KNAB) har under flera år brottats med interna problem och kritiserats för att inte verka tillräckligt effektivt. Även myndigheten för statens intäkter, som bland annat ansvarar för skatt och tull, har interna problem och under våren 2016 avgick myndighetens chef efter anklagelser om korruption och bristande ledarskap. Den har också kritiserats för att vara politiserad. Lettland rankas på plats 40 av 176 i *Transparency International's* index för upplevd korruption år 2016 och på plats 21 av EU:s medlemsstater.

Särskild kritik har riktats mot Lettland för problem i förfarandet vid konkurser på grund av insolvens. Enligt *Foreign Investors Council in Latvia* (FICIL) är över hälften av fallen försenade och återbetalningen till gäldenärer är hälften så hög som genomsnittet i utvecklade länder. Detta har, enligt FICIL, förorsakat skador för företag och lettiska staten på flera miljarder euro.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Den lettiska inrikespolitiken har sedan självständigheten präglats av föränderlighet. Landet är en parlamentarisk republik med en president som statschef och enligt *Freedom House* rankas Lettland som den tredje mest välutvecklade demokratin av de 29 östeuropeiska och asiatiska länder som ingick i Warszawapakten. Regeringar tenderar dock att vara kortlivade och partier omformas ständigt. Det partipolitiska landskapet delas av en etnisk och språklig skiljelinje mellan ryska och lettiska som är känslig i lettisk politik. Partier som orienterar sig mot ryska väljare har aldrig suttit i regering och utesluts från samarbete med de lettiska partierna på nationell nivå. Partierna är därtill ofta kopplade till ekonomiska intressen och enskilda individer snarare än ideologi.

Flera av de tidigare inflytelserika oligarkerna har försvunnit från den politiska arenan och det förekommer ansvarsutkrävande av politiker med starka ekonomiska intressen. Till exempel tvingades sjukvårdsministern, som även

ägde ett apoteksföretag, avgå 2016 efter att ha passerat vårdköer. Samtidigt vittnar organisationer som *Transparency International* om nära band mellan den politiska eliten och näringslivet, vilket återspeglas i vissa politiska beslut.

Den lettiska allmänheten har ett lågt förtroende för sina politiska institutioner; enligt opinionsinstitutet SKDS hade endast 7 procent förtroende för de politiska partierna i december 2016, 12 procent hade förtroende för parlamentet och 19 procent för regeringen. Högst förtroende åtnjöt landets utbildningsinstitutioner, armén och kyrkan. Det senaste parlamentsvalet genomfördes i oktober 2014 och bedömdes av internationella observatörer ha varit fritt och rättvist. Valdeltagandet 58,8 procent. I november 2016 var tre av Lettlands 14 ministrar kvinnor. I parlamentet var 18 av 100 ledamöter kvinnor.

De 12,5 procent av Lettlands invånare som är icke-medborgare har inte rösträtt och får heller inte ställa upp till val i politiska församlingar. Organisationen *Non Citizens Congress* kritiserar återkommande den lettiska staten för detta förhållande och uppger att de utestängs från dialog med beslutsfattare.

Det civila samhällets utrymme

Civilsamhället kan verka fritt i Lettland, men är svagt; det finns inga egentliga folkrörelser i Lettland och de organisationer som finns har få medlemmar och verkar med små resurser. Enskilda människorättsförsvarare kan granska och kritisera inflytelserika personer utan repressalier eller hot om våld. Det finns exempel på organisationer, så som MARTA och *Papardes Zieds*, som får utrymme i samhällsdebatten i frågor om exempelvis kvinnors rättigheter och sexuell och reproduktiv hälsa.

Regeringen har ett råd där man möter civilsamhällesorganisationer. Rådet kritiseras dock av organisationerna själva för att inte ha någon reell påverkan. Civilsamhällesorganisationer vittnar om svårigheter att nå ut till ryskspråkiga letter med sin verksamhet.

Det finns en grupp organisationer som kan sägas tillhöra ett rysk-lettiskt civilsamhälle med koppling till och stöd från Ryssland. Mest synliga av dessa är *Non-Citizens Congress*, *9may.lv* och *World without nazism* som driver frågor i enlighet med ryska intressen. Till denna grupp hör även moralkonservativa

rörelser som Ryska mödrar, som enas i ett motstånd mot HBTQ-frågor och mångfald.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Det finns inga trovärdiga rapporter om politiskt motiverade mord eller försvinnanden. Lettlands författning förbjuder tortyr. Det finns inga trovärdiga uppgifter om summariska utvisningar.

Situationen i lettiska fängelser har förbättrats sedan år 2010. Antalet fängslade har minskat från ungefär 7000 till 4000 vilket har inneburit att de intagna har fått större yta och bättre standard. År 2015 höjdes normen för den individuella ytan från 2,5 kvm till 4 kvm i delade celler och till 9 kvm i individuella celler. Förhållandena i fängelserna är varierande och ombudsmannen får årligen ett relativt stort antal klagomål från fångar om bland annat levnadsförhållanden, bristande sjukvård och övergrepp och hot om våld från medfångar. Fängelsevakter uppges vara högljudda på natten och lysa de intagna i ögonen. Även justitieministeriet fann att tillgången till sjukvård i fängelsten var kritisk i en rapport från 2014.

Människohandel är ett problem i Lettland, både kvinnor och män utsätts för påtvingat arbete. Det förekommer att lettiska kvinnor och flickor utsätts för människohandel för sexuella ändamål såväl i Lettland som i andra delar av Europa. All form av människohandel är förbjuden enligt lettisk lag, men påföljder för brott varierar och kan bli förhållandevis lindrig. Endast ett fåtal fall av människohandel har lett till åtal under de senaste fem åren. Enligt amerikanska utrikesdepartementets rapport om människohandel från 2016 uppfyller den lettiska regeringen inte den lägsta standarden för avskaffandet av människohandel, även om man gör insatser för att förbättra arbetet. Prostitution är lagligt med vissa begränsningar. Bland annat får en prostituerad inte sälja sex öppet på gatan och inte närmare än 100 meter från en skola eller en kyrka, med risk för böter vid överträdelse. Civilsamhällesorganisationen MARTA har kritiserat lagen för att den skuldbelägger de prostituerade. Man har också pekat på situationer där prostituerade har behandlats illa av polisen.

Dödsstraff

Dödsstraff avskaffades för brott i fredstid 1999 och för brott i krigstid 2012.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Det förekommer inga rapporter om godtyckliga frihetsberövanden och reserestriktioner. Häktestiden för brottsmisstänkta är 48 timmar, vilket generellt respekteras. För längre häktningstid krävs beslut i domstol. För de allvarligaste brotten tillåts häktning i väntan på rättegång i 15 månader. En person får maximalt vara häktad i 21 månader, med tiden för rättegång inräknad.

Rättssäkerhet

Straffbarhetsåldern i Lettland är 14 år. Enligt Lettiska kriminalprocesslagen har en åtalad rätt till rättshjälp från staten. Domslut kan överklagas i högre instans. Förhandlingarna i domstol är i huvudregel offentliga. Enligt statistik från opinionsinstitutet SKDS, från december 2014, hade 40 procent av befolkningen förtroende för domstolarna.

Civilsamhällesorganisationen MARTA som arbetar med kvinnors rättigheter rapporterar att många kvinnor som råkat ut för våld upplever att de inte tas på allvar av polis och andra delar av rättssystemet. Även organisationen *Mozaiika* uppger att många HBTQ-personer är motvilliga att anmäla incidenter som trakasserier, eftersom man saknar förtroende för polisen.

Straffrihet

Det finns inga rapporter om straffrihet.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Lettlands konstitution garanterar yttrandefrihet och lettiska press- och medielagen garanterar pressfrihet. Yttrandefriheten kan dock begränsas, bland annat med hänsyn till statens suveränitet, säkerhet och moraliska principer. År 2015 antogs ett tillägg i utbildningslagen som säger att skolor måste bedriva ”moralisk undervisning i linje med författningens värderingar” vad gäller bland annat äktenskap och familj. Under 2016 infördes även undantag med syfte att bemöta rysk desinformation: lärare som inte uppvisar ”lojalitet” gentemot lettiska staten i sin undervisning kan avskedas och spridning av information som kan skada Lettlands suveränitet är olaglig.

Båda lagändringarna har väckt samhällsdebatt och bland annat kritiserats av journalister för att inskränka yttrandefriheten.

Ryskspråkig media upptar en betydande del av mediemarknaden, särskilt vad gäller tv och press. En majoritet av det ryskspråkiga utbudet har kopplingar till Kreml och förmedlar en prorysk världsbild. Efter Rysslands illegala annektering av Krim har lettiska staten i en rad uppmärksammade fall ingripit för att bemöta hot om desinformation och hybridkrigföring. Under 2016 stängdes tv-kanalen *Rossija 24* av från lettiska kabelnätet i ett halvår, efter att ha sänt ett reportage som diskrediterade Lettland och i oktober 2016 deporterades en medarbetare från *Russia Today*, vilket ledde till kritik från Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE).

Lettiska är det enda officiella språket, och landet har en förhållandevis strikt språklag. Omkring 37 procent av befolkningen talar ryska som förstaspråk. All verksamhet i offentlig sektor samt i privata företag vars verksamhet ”påverkar allmänhetens intressen” ska ske på lettiska, och anställda på dessa arbetsplatser måste tala flytande lettiska. Offentlig information får endast kommuniceras på lettiska, med vissa undantag. Den lettiska versionen av en text eller en skylt måste vara mer framträdande än övriga språk. Lagens efterlevnad kontrolleras av en inspektion hos statens språkcenter, som följer upp klagomål och själva initierar kontroller, bland annat av arbetstagares språkkunskaper. Inspektionens arbetssätt, och särskilt de oannonserade språktesterna på arbetsplatser, har kritiserats, bland annat av *Latvian Human Rights Centre*. Rigas borgmästare har bötfällts för att ha kommunicerat på ryska på sociala medier.

Lettland hamnade på plats 24 av 180 i Reportrar utan gränsers pressfrihetsindex 2016.

Mötes- och föreningsfrihet

Mötes- och föreningsfriheten är garanterad i lag och respekteras. Politiska organisationer vars syfte anses motverka konstitutionen, så som högerextrema rörelser eller icke-reformerade kommunister, är inte tillåtna. Större sammankomster ges ett omfattande skydd av polisen. Detta gäller exempelvis Prideparaden, men även de årliga manifestationerna som hålls den 16 mars för att högtidlighålla de letter som stred för tyska SS under andra världskriget samt den 9 maj då röda arméns seger över nazismen i andra världskriget firas.

Religions- och övertygelsefrihet

Konstitutionen garanterar religionsfrihet och religiösa samfund verkar fritt i landet. Den lettiska staten och kyrkan är separerade. Lettlands muslimska center vittnar om ett debattklimat som har hårdnat under de senaste åren, där även officiella företrädare uttryckt sig fördomsfullt om muslimer. Endast några hundra personer är praktiserande muslimer. Det muslimska samfundet uppger också att man är under bevakning av säkerhetstjänsten. I september 2016 presenterade Justitieministeriet ett lagförslag om slöjförbud med motivet att värna om ”ett sammanhållet och harmoniskt samhälle”. Enligt Lettlands muslimska center fanns vid tidpunkten tre beslöjade kvinnor som var permanent bosatta i Lettland. Den judiska minoriteten uppgår till cirka 9000 personer. Det finns inga rapporter om antisemitiskt våld under de senaste åren men däremot återkommande fall av antisemitiska uttalanden, bland annat på internet.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Lettland har ratificerat ILO:s åtta kärnkonventioner men har en arbetsmarknadsmodell som till stor del är oreglerad, arbetsgivare kan exempelvis med enkelhet avskeda arbetstagare, med undantag från gravida kvinnor. Enligt arbetsmarknadslagstiftningen får arbetsgivare inte diskriminera på grunderna etnisk tillhörighet, hudfärg, religion, ålder, funktionsnedsättning, politisk åsikt, social bakgrund, sexuell läggning eller kön. Konstitutionen tillåter arbetstagare att ansluta sig till fackföreningar, förhandla kollektivt och strejka. Solidaritetsstrejk är inte tillåtet. De få fackföreningar som finns saknar dock i praktiken inflytande och frågor om löntagares villkor har inte någon framträdande plats i regeringens arbete eller i samhällsdebatten i stort. Omkring 14 procent av arbetstagarna är anslutna till fackföreningar, som i princip bara verkar inom offentlig sektor. Arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer har endast en rådgivande roll i förhållande till regeringen.

Löneskillnaderna mellan kvinnor och män uppges vara 15 procent år 2016 enligt lettiska välfärdsministeriet. Minimilönen är 380 euro i månaden för en heltidstjänst från och med januari 2017. Medellönen var 818 euro i månaden 2016 – en siffra som sannolikt är något missvisande eftersom svarta löner

inte är ovanliga. Arbetstiden är 40 timmar i veckan, med minst en viloperiod om 42 timmar per vecka. Lagen berättigar till fyra veckors betald semester. Arbetsmiljön är en utmaning i Lettland. Enligt statistik från Eurostat hade Lettland tredje högst dödsfall i arbetet i EU i relation till antalet arbetare, 4,5 per 100 000 år 2014.

Arbetslösheten i Lettland var 7,9 procent i september 2016, vilket är den lägsta siffran sedan finanskrisen inleddes år 2008. Den regionala variationen är dock stor. Arbetslösheten i Riga var cirka 5 procent, medan den i östra Lettland var omkring 17 procent enligt lettiska statistiska centralbyrån.

Frågor om företags samhällsansvar tar ingen framträdande plats i lettiska näringslivet. Många större företag strävar dock efter att ha bättre arbetsvillkor och arbetsmiljö än de som stipuleras i lettiska arbetsrätten.

Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Lettland har ett allmänt sjukförsäkringssystem och alla ska ha tillgång till sjukvård. Det finns dock problem med bristande kvalitet och köer i den offentliga vården, något som under 2016 varit föremål för protester av sjukvårdspersonal. Enligt statistik från Eurostat har Lettland bland de högsta obemötta hälsobehoven i EU. Lettland har näst högst dödlighet före 65 i EU, något som delvis förklaras av bristande tillgång till sjukvård: sjukvårdsministern sade i september 2016 att 17 personer dör dagligen till följd av botbara sjukdomar. Ombudsmannen bedömde under 2015 att brister i tillgången på sjukvård var en av de mest akuta samhällsutmaningarna. Statens utgifter för sjukvård var 5,9 procent av BNP år 2014 enligt data från Världsbanken, vilket är bland de lägsta i EU.

Medelåldern i Lettland är 78,6 år för kvinnor och 68 år för män, där delar av skillnaden kan förklaras av alkoholkonsumtion: alkoholberoende bland män är tre gånger större än bland kvinnor, enligt centrala statistikbyrån. Barnadödligheten var 8 per 1000 barn år 2012. Abort är lagligt i Lettland och preventivmedel finns att tillgå.

Rätten till utbildning

Utbildning är kostnadsfri på grundskole- och gymnasienivå. Lettland har ett stort antal minoritetsskolor där maximalt 40 procent av undervisningen sker på ett minoritetsspråk, vilket oftast är ryska.

Enligt en undersökning från utbildningsministeriet går 88 procent av en årskull vidare till gymnasiet, vilket är något mer än genomsnittet i EU. Under den ekonomiska krisen åren 2009-2010 gjordes stora nedskärningar i utbildningssektorn. Kvaliteten i skolan är en av regeringens prioriterade frågor under 2016.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Lettland är ett av EU:s fattigaste och mest ojämlika länder. Sju av tio oroar sig för att bli fattiga när de blir gamla och enligt Eurostat lever 16 procent under svåra ekonomiska förhållanden vilket till exempel innebär de inte har råd att hålla varmt i sina bostäder, kan möta oförutsedda utgifter eller har råd att åka på semester. Denna siffra har minskat från att ha varit över 25 procent år 2012, men är alltså bland de högsta i EU. Pensionärer är en särskilt utsatt grupp. År 2015 var den genomsnittliga pensionen 293 euro i månaden, enligt Velfärdsministeriet. Det sociala skyddsnätet är tunt och statistik från Eurostat visar att den offentliga sektorn i Lettland är en av de minst omfördelade av EU-länderna. Det finns också stora skillnader mellan stad och landsbygd vad gäller medelinkomst och sysselsättning.

Landet har plats 46 på UNDP:s index för mänsklig utveckling.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter

Män och kvinnor är i lag garanterade samma rättigheter och diskriminering är förbjuden. Antalet kvinnor i parlament och regering är lågt, landet har dock haft en kvinnlig president, kvinnlig premiärminister och kvinnlig talman. Det lettiska samhället präglas av stereotypa könsroller vilket återspeglas i uttalanden om feminism som ett hot mot lettiska värden från vissa politiker.

Våld i hemmet är olagligt men vanligt förekommande enligt civilsamhälleorganisationen MARTA. Exempelvis uppger 39 procent av kvinnor att de upplevt fysiskt eller psykiskt våld och 32 procent av kvinnor uppger att de upplevt fysiskt eller psykiskt våld i hemmet enligt undersökningen *Violence against women: an EU-wide survey* från EU:s byrå för grundläggande rättigheter (FRA) år 2014. År 2014 antogs nya lagar med syfte att öka skyddet för kvinnor som utsatts för våld.

Sysselsättningen bland kvinnor är något högre än genomsnittet i EU. Kvinnor tjänar i genomsnitt 85 procent av männens lön, men i ungefär hälften av hushållen står kvinnan för den högsta inkomsten. Enligt statistik från lettiska företagsdatabasen drevs 40 procent av småföretagen av kvinnor i mars 2016. I storföretag var i genomsnitt 25 procent av styrelseledamöterna kvinnor och enligt Grant Thorntons *Women in Business* 2015 var 36 procent av ledande befattningshavare i lettiska näringslivet kvinnor.

Barnets rättigheter

Barnaga är förbjudet enligt lag men våld mot barn utgör alltför ett problem i Lettland. Valfärdsministeriets hjälptelefon för barn och ungdomar tog emot omkring 1700 samtal som rörde olika former av våld under perioden januari-september 2016. Under 2015 och 2016 uppmärksammades i media flera fall av sexuellt utnyttjande av barn.

Föräldralösa barns villkor är en utmaning för Lettland. År 2015 mottog Ombudsmannen över 200 anmälningar angående föräldralösa barns rätt att växa upp i en familj. Bristen på fosterfamiljer beskrivs av Ombudsmannen som kritisk. Omkring 1600 barn bor på institutioner, vilket kritiserats av Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Lettiska lagen förbjuder diskriminering på grund av etnicitet och religion samt hatbrott. Enligt den officiella statistiken förekommer hatbrott endast i begränsad utsträckning i Lettland och år 2015 dömdes endast en person enligt OSSE.

Den rysktalande minoriteten utgör cirka 37 procent av befolkningen. Trots att en mer än en tredjedel av Lettlands befolkning har ryska som förstaspråk har ryskan inte status som officiellt språk. I många sammanhang är lettiska det enda tillåtna språket. Den ryskspråkiga minoriteten deltar i något lägre utsträckning än lettiskspråkiga i landets politiska liv och civilsamhällesorganisationer vittnar om svårigheter att nå ut till ryskspråkiga med sin verksamhet.

Ungefär 247 000 personer i Lettland, eller 12,5 procent av befolkningen, är så kallade icke-medborgare vilket är en särskild status för de personer som blev av med sitt sovjetiska medborgarskap när Sovjetunionen upplöstes.

Dessa icke-medborgare saknar vissa politiska rättigheter och kan inte få vissa statliga tjänster men har samma sociala rättigheter som lettiska medborgare. Den lettiska regeringen har sedan mitten på 1990-talet gett icke-medborgare möjligheten att få lettiskt medborgarskap genom att en process som bland annat innefattar språk- och historieprov. Barn till icke-medborgare kan bli medborgare i Lettland om föräldrarna vill det. Emellertid föds omkring 100 barn per år som blir icke-medborgare, någonting som fick kritik av Muiznieks, Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter, i september 2016. Under 2013 antogs lagar som ytterligare förenklar processen för att bli lettisk medborgare. Icke-medborgarna har en organisation, *Non-Citizens Congress*. Dess ledare är dock utpekade av säkerhetspolisen för att ha kopplingar till Ryssland.

Enligt lettiska myndigheten för medborgarskap och migrationsfrågor bor det 7800 romer i Lettland. I en studie från kulturministeriet uppgav 35 procent av de tillfrågade att deras inkomst inte översteg 60 euro i månaden per hushållsmedlem, samt att det i 40 procent av hushållen inte fanns någon arbetande familjemedlem i den formella sektorn. Nära tio procent har inte gått i skolan alls och ungefär hälften har gått i skolan åtta år eller längre.

Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Sexuell läggning är en diskrimineringsgrund i arbetsmarknadslagen, men ingår inte som särskild grund för hatbrott. Enligt organisationen *Mozaiķa* som arbetar med HBTQ-frågor förekommer våld och trakasserier och att det finns en obenägenhet att anmäla brotten till polisen.

År 2015 infördes en paragraf om moral i skollagen som kan begränsa lärares möjligheter att undervisa om HBTQ-frågor med hänvisning till moral och den lettiska författningens värderingar. Samkönade äktenskap är inte tillåtet och det finns ingen partnerskapslag, vilket innebär att samkönade par inte har möjlighet att få samma juridiska ställning som heterosexuella par.

Synen på HBTQ-personers rättigheter är konservativ i Lettland, som exempel kan nämnas en undersökning från opinionsinstitutet SKDS gjord i Riga år 2014 där omkring en tredjedel av de svarande ansåg att homosexuella inte borde få komma in i Lettland. Det finns samtidigt tecken på att Lettland utvecklas i en riktning mot ökad tolerans gentemot HBTQ-personer. År 2015 ägde Baltic Pride rum i Lettland, vilken gav upphov till markant färre protester än tidigare år.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Lettland saknar erfarenhet av att hantera flyktingar och står inför utmaningar när det kommer till mottagande och integration. Efter en intensiv politisk debatt beslutade Lettland i september 2015 att ta emot totalt 531 flyktingar inom ramen för EU:s omfördelningsprogram. Media har sedan dess presenterat uppgifter om att en majoritet av dem som fått uppehållstillstånd har lämnat Lettland.

Latvian Human Rights Centre har kritiserat Lettland för att flyktingar tas i förvar, något som även *Amnesty International* har tagit upp. Organisationen har också informerat om trakasserier, exempelvis mot barn på vägen till skolan. I en rapport från 2015 fann tankesmedjan Providus att Lettland bland annat gav asylsökande otillräcklig tillgång till sjukvård samt bristande skoltransport för barn. Från den första januari 2016 sänktes bidraget till asylsökande från 256 euro i månaden till 139 euro i månaden.

Under de senaste tio åren beräknas mer än 200 000 personer ha lämnat Lettland, främst för arbete i Storbritannien, Tyskland och på Irland.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Lagen förbjuder diskriminering av personer med funktionsnedsättning på arbetsmarknaden och inom andra samhällsnyttigheter så som utbildning och sjukvård. Personer med funktionsnedsättning ska ha tillgång till kollektivtrafik enligt lag. Situationen för personer med funktionsnedsättning i Lettland beskrivs dock som undermålig, och har kritiserats av Europarådets kommissarie för mänskliga rättigheter. En stor andel personer med funktionsnedsättning lever på stängda institutioner. Därtill finns inga särskilda program för att integrera personer med funktionsnedsättning på arbetsmarknaden.

Ratifikationsläget avseende centrala konventioner om mänskliga rättigheter

Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)* ratificerades år 1992. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet ratificerades år 1994 respektive år 2013.

Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)* ratificerades år 1992. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (ICERD)* ratificerades år 1992.

Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* ratificerades år 1992. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Konventionen mot tortyr, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)* ratificerades år 1992. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr har inte ratificerats.

Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* ratificerades år 1992. Det tillhörande protokollet om barns indragning i väpnade konflikter ratificerades år 2005. Det tillhörande protokollet om handel med barn och barnpornografi ratificerades år 2006.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)* ratificerades år 2010.

Konventionen mot påtvingade försvinnanden, *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances (ICED)* har inte ratificerats.

Flyktingkonventionen, *Convention Relating to the Status of Refugees (Refugee Convention)* och det tillhörande protokollet ratificerades år 1997.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *Rome Statute of the International Criminal Court (ICC)* ratificerades år 2002.

Regionala instrument

Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna, *The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ECHR)* ratificerades år 1997.

Ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter, *Framework Convention for the protection of National Minorities*, ratificerades år 2005.

Europeiska stadgan om landsdel- eller minoritetsspråk, *European Charter for Regional or Minority Languages*, har inte ratificerats.

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet, *Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*, signerades år 2016.

Europarådets straffrättsliga konvention om korruption, *Criminal Law Convention on Corruption*, ratificerades år 2001.

Exempel på svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer

Sverige gav ett omfattande stöd för återuppbyggnaden av politiska och rättsliga institutioner i Lettland under 1990-talet. Idag bedriver flera svenska civilsamhälleorganisationer välgörenhetsarbete i Lettland – som exempel kan nämnas Frälsningsarmén och Emmaus. Lettiska civilsamhällesorganisationer har ofta goda kontakter med motparter i svenska civilsamhället.

I den universella granskningsmekanismen (UPR) vid FN:s råd för mänskliga rättigheter fokuserade Sverige i sina rekommendationer till Lettland på förhållandena på anstalter.